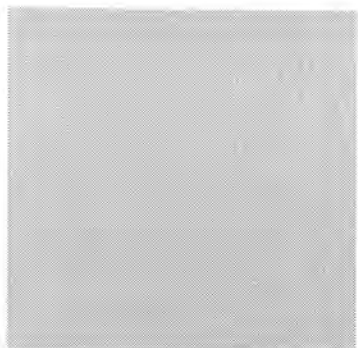

P A T R O N A T
D'ESTUDIS HISTÒRICS
D'OLOT I COMARCA

(Annals 1992 - 1993)

pp. 9 - 19

*Comprar
el soldat*

Ramon Llongarriu i Monsalvatje

El servei militar s'ha considerat, generalment, un període d'una influència excessiva en la vida d'un home en el moment que orienta o emprèn l'activitat professional per situar-se en la vida. No afecta pas solament el protagonista que viu el tràngol, sinó que també en ocasions deixa en dificultats greus pares i germans. L'assistència social actual pot amortir situacions que caldria evitar, generosament, abans que es produïssin.

El segle passat el servei d'armes era llarguíssim, per tant caure soldat un noi era un autèntic problema especialment per a les famílies pageses, que haurien fet colls i mànigues per evitar l'absència del fill al pic de les seves forces.

Introduït aquest problema, documentem dues societats aparegudes a la nostra comarca amb la finalitat de facilitar que el jovent pogués deslliurar-se d'anar a servir el rei, amb procediments permesos per la llei.

CARLES III I LES QUINTES

A finals del segle XVIII el servei militar era desmesurat. Hi hagué força problemes. Una reial ordenança de l'any 1770 establia les normes per al reclutament d'homes per mitjà de sorteig i no permetia la substitució d'aquell a qui hagués caigut en sort de ser soldat. Els homes de 17 a 24 anys n'haurien de servir vuit, els de 24 a 30 set, i els de 30 a 36 sis. En temps de

pau gaudirien d'una llicència de quatre mesos en ocasió de les feines de la sembra o de la sega. A Catalunya li va tocar aportar 2.400 homes. El capità general, el comte de Ricla, però, autoritzà la suplència mentre es fes entre persones del mateix corregiment. Quan fou ministre de Guerra (1772), en canvi, prohibí aquesta transacció i ordenà el sorteig dels allistats, és a dir, prendre un home de cada cinc. D'ací el "quinto" i "quintar".

El maig de 1773 tingueren lloc diversos disturbis a Barcelona coneguts com **avalot de les quintes**. Es tocà a Sometent, i grups de joves intentaren forçar la sortida de Barcelona. Alguns van morir en l'intent. La idea era passar a França i estalviar-se els anys de servei. Els catalans no defugien pas d'allistar-se com a voluntaris en cas de guerra, però refusaven haver de ser a l'exèrcit tant de temps ⁽¹⁾.

Tot i la necessitat de soldats aquesta revolta de Barcelona i d'altres ciutats impedí de servir-se del reclutament per quintes fins i tot durant la Guerra Gran (1793-95), i el sistema es posposà fins a l'any 1808, quan esclatà la Guerra del Francès ⁽²⁾.

ELS SOLDATS DEL XIX

Ja en el regnat d'Isabel II, els homes de lleis en presentar les recopilacions de les diverses normes publicades argumentaven: **Pocas o ninguna de las leyes de la Administración habrá que sea más casuística que la de quintas (...) porque tampoco existe ninguna ley en que con más fuerza se trate de eludir su cumplimiento, aguzando siempre el ingenio para evitar el servicio penoso de las armas.**

Cada quinta ocasionava mil reclamacions per casos no previstos en la legislació, i el Consell d'Estat els havia de presentar al Govern per a la seva resolució ⁽³⁾.

Alliberar els fills d'aquesta prestació tornà a ser una aspiració habitual no pas, solament, de les classes adinerades, sinó fins de les famílies de

1. Mercader, J. *Els capitans generals (Segle XVIII)*. Barcelona. Ed. Vicens Vives. 1991. pp. 108-110.

2. Fontana, J. *Història de Catalunya*. Vol. V. Barcelona, Edicions 62, p. 126. 1988.

3. Garcia Cantalapiedra, J. *Último manual de quintas para 1863-64*. Madrid, 1863.

posició modesta, que unien la seva força per fer front a un problema comú.

L'exèrcit d'aquell temps mantenia en peu 100.000 homes, dels quals en renovava 35.000 cada any segons allistament i posterior sorteig a cada ajuntament. La substitució era permesa i fins regulat el seu import oficial. Segons la llei del 30 de gener de 1856 era de 6.000 rals (1.500 pessetes). Una altra llei, la del 29 de novembre de 1859, l'apujà fins a 8.000 rals (2.000 pessetes) per finançar el **fons de redempcions** instituït per llei del dia 17 d'aquell mateix mes i any i posterior reglament, aprovat per S.M. el 1r de gener de 1860, per tal de poder reemplaçar les baixes que produïa el sistema amb individus que volguessin reenganxar-se, cosa que donava dret a la percepció d'uns emoluments, com si fossin professionals, segons aquest barem:

Per 1 any	300 rals en començar i	400 en acabar.
Per 2 anys	400 rals en començar i	1.000 en acabar.
Per 3 anys	500 rals en començar i	1.800 en acabar.
Per 4 anys	600 rals en començar i	2.600 en acabar.
Per 5 anys	700 rals en començar i	3.600 en acabar.
Per 6 anys	800 rals en començar i	4.600 en acabar.
Per 7 anys	900 rals en començar i	5.800 en acabar.
Per 8 anys	1.000 rals en començar i	7.000 en acabar.

A tots ells, a més a més, se'ls donava un ral diari de plus ⁽⁴⁾.

Aquestes soldades equivalien a 88 rals mensuals (22 pessetes) per al que assentava plaça per a un any, i a 113 rals (28 pessetes) per a qui ho feia per a tot el període de servei, entre les pagues d'entrada, en acabar i el plus diari. Amb els nivells de l'època, però, els homes de zones prou pobres podien preferir reenganxar-se i tenir la seguretat del ranxo diari a la incertesa de trobar mitjans de guanyar-se la vida en arribar a casa.

UN VEÏNAT SOLIDARI

A la notaria del Mallol el 24 de maig de 1857 s'atorgà l'escriptura de

4. *Ibidem*.

constituïó de la “Sociedad de Quintas de San Esteban” per tal de poder evitar disgustos i despeses als pares dels nois que entraven de soldats. Els pactes, essencialment, eren encaminats a redimir els nois que es quintessin per mitjà de la substitució, el dipòsit en efectiu o els altres mitjans que la llei autoritzés en el seu moment. L'import de les redempcions es pagava segons l'edat dels associats, els quals es classificaven en cinc categories per cadascuna de les quals havien de passar tots. Els de 20 anys eren de la primera, els de 19 de la segona, els de 18 de la tercera, els de 17 de la quarta i els de 16 de la cinquena. En cada grup la quota era igual, però la fixada per als de la primera es rebaixava en 1/5, 2/5, 3/5 i 4/5 parts per als de la segona, la tercera, la quarta i la cinquena, respectivament. Per això, quan l'individu de la primera tenia 21 anys passava a la segona, als 22 a la tercera, en arribar a 23 a la quarta i, per fi, als 24 a la cinquena. Així tots pagaven el mateix en recórrer tot el circuit de cotització. L'escriptura no concreta la quota.

L'exacte compliment dels acords era tasca d'una junta executiva, els càrrecs de la qual eren gratuïts. El més important era fixar l'import de la quota i els terminis de pagament. Si algun dels associats sofria inutilització pel servei d'armes o moria, no hi havia cap opció a drets actius o passius. Si algun, però, canviava de residència perquè ho feia també la seva família, se li tornaven els diners que havia ingressat. I si no s'afiliaven a la societat a l'edat adequada, per poder-hi entrar calia pagar el doble de la quantitat establerta.

Pertanyien a l'entitat gent de Cogolls, la Cot, la Miana, Puigpardines, Sant Feliu de Pallerols, les Planes, Pruit i Sant Esteve d'en Bas. Aquest últim poble hi tenia 21 joves del total de 29 d'allistats. L'acta només la firmaren 18 dels socis; els altres no sabien de lletra i firmà per ells un dels testimonis ⁽⁵⁾.

Al cap de dos anys de la seva constituïó la societat modificà l'edat d'entrada dels joves, que es fixà dels 12 als 20 anys. Se'ls fixaria la quota que resultés justa mentre no es contradís l'esperit de l'acta fundacional ⁽⁶⁾.

5. A.H.C.O. Notariat, fons del Mallol. R. Torrà. 1856-57, f. 71. 24.V.1857.

6. A.H.C.O. Notariat, fons del Mallol. R. Torrà. 1858-59, f. 51. 27.III.1859.

EL POBLE DE SANT PRIVAT D'EN BAS

El juny de 1858 els veïns de Sant Privat van constituir una altra agrupació d'igual índole amb joves de 16 a 24 anys, dividits en cinc grups els que entraven, per sort, a l'exèrcit, i en set aquells a qui toqués d'anar a la Milícia Provincial, un cos creat per llei del 31 de juliol de 1855 com a reserva de l'exèrcit actiu. Era ministre de guerra del govern d'Isabel II el general O'Donell, i en virtut de tal disposició es formaren 80 batallons d'aquest cos auxiliar ⁽⁷⁾.

Els cànons d'uns i altres eren els següents:

Exèrcit		Milícia	
1a	8 duros	7a	1 duros
2a	4 duros	6a	2 duros
3a	3 duros	5a	3 duros
4a	2 duros	4a	4 duros
5a	1 duros	3a	5 duros
		2a	6 duros
		1a	7 duros
	18 duros		28 duros

Després de passar per totes les categories havien pagat 46 duros (230 pessetes) cadascun dels 38 socis d'aquesta entitat, entre un i altre grup, quota que permetia de reunir unes 9.000 pessetes amb les quals poder substituir, sobradament, quatre soldats segons la tarifa oficial que hem donat suara.

A aquesta entitat hi pertanyien 17 socis del Mallol, 14 de Sant Privat i 7 de Puigpardines ⁽⁸⁾.

7. Garcia Cantalapiedra, J. Obra esmentada.

8. A.H.C.O. Notariat, fons del Mallol. R. Torrà. 1858-59. f. 86. 16.VI.1858.

RESULTATS

Tenim constància del funcionament de la societat de Sant Esteve d'en Bas. L'abril de 1862 tingué lloc el pacte de substitució que en Màxim Cros i Fàbrega, jornaler, veí de les Preses, féu d'en Pere Sala i Fàbrega, resident a Puigpardines. Els comissionats de la societat van prometre a Màxim 20 unces en or o plata: que en cobraria una en entrar a Caixa i les 19 restants en haver complert la responsabilitat contreta, en acabar la mili ⁽⁹⁾.

L'unça era una moneda que equivalia a 16 duros. Les 20 unces, doncs, corresponien a 1.600 pessetes, una quantitat que ara tenim per una fotesa però que en aquell temps era molt respectable. Ens pot ajudar a la comprensió del gran esforç que suposava disposar-ne, la comparació amb l'equivalència de gra que la xifra significava.

A mitjan agost de 1859 al mercat d'Olot es donaren aquestes cotitzacions dels grans habituals:

Blat	16	pessetes la quartera.
Mestall	14	pessetes la quartera.
Ordí	9	pessetes la quartera.
Blat de moro	13	pessetes la quartera.
Fajol	10,50	pessetes la quartera ⁽¹⁰⁾ .

Les 1.600 pessetes, doncs, equivalien a 100 quarteres de blat o 115 de metall, la clàssica barreja de blat i segle que solia sembrar-se a la Garrotxa. Amb els grans més barats, com ara el fajol, ben típic al país, hauria suposat la meitat més de gra. Aquestes quantitats quedaven fora de les possibilitats de la majoria de masies -per no dir de totes, les quals havien de reservar blat per a consum de boca i per a la sembra- fins que se sindicaren els pagesos del rodal. Llavors sí que foren possibles. Si considerem el nombre d'inscrits a la "Sociedad de Quintas de San Esteban", que eren 29, resulta que la mitjana per associats era de 3 a 4 quarteres de gra per soldat comprat, que equivalien entre 50 i 60 pessetes, que s'aportaven en terminis escalonats, una facilitat estimada i indispensable.

9. A.H.C.O. Notariat, fons del Mallol. R. Torrà. 1862. f. 50. 30.IV.1862.

10. "El Faro de la Montaña". Núm. 17 (18.VIII.1859) p. 4.

Pot sorprendre que les societats dels dos pobles contigus no s'haguessin aplegat. La veritat, però, és que eren dos ajuntaments amb sorteig de soldats propi i calia tenir separades les diferents sorts que els toqués i els comptes clars.

DÈCIMES DE SOLDAT

En el sorteig dels reclutes a vegades sortien dècimes de soldat. Aleshores se sortejava entre els pobles veïns afectats per determinar quin d'ells perdia la fracció per completar el soldat enter. Aquest problema portava a pactar, prèviament, la compensació econòmica segons el resultat rifat. Així, el gener de 1861 el sorteig donà un soldat i cinc dècimes a Sant Privat, i 5 dècimes a la Pinya. Els comissionats d'ambdós poblets van pactar que si Sant Privat perdia les dècimes i havia d'aportar dos soldats, la Pinya els donaria 12 unces i mitja, equivalents a 375 lliures barceloneses. I en cas de perdre les dècimes la Pinya i que hagués de presentar un soldat, els de Sant Privat els compensarien amb igual quantitat ⁽¹¹⁾.

EL CAS TRASLLADAT A OLOT

Tots aquests comptes i bescomptes podrien menystenir-se ben erròniament. A Olot el còmput era força més complicat. Hi considerarem la compra de substituïts de 46 soldats que havien tocat a la vila olotina per la quinta de l'any 1845.

El dia 7 de juliol es reuniren a l'Ajuntament els comissionats de l'afer i el poble. El preu de substitució era de 18 unces per soldat i calia, doncs, recaptar-ne 828, equivalents a 264.960 rals. Per obtenir aquesta quantitat s'acordà d'imposar els següents recàrrecs fins a fi d'any:

4 rals per bot de vi i de vinagre i 10 rals per bot d'oli. Es calculava una recaptació de 34.528 rals.

10 rals per bot d'aiguardent i licors, que aportarien 2.500 rals.

Un repartiment cadastral sobre dos trimestres de l'import del cadastre

11. A.H.C.O. Notariat, fons del Mallol. R. Torrà. 1860-61. f. 3. 6.1.1861.

i un semestre del subsidi de comerç, amb els quals es preveia reunir 64.600 rals.

Un repartiment als joves afectats per la quinta i segons possibilitats de cadascun, amb l'exigència de recollir 64.600 rals.

Per fi, una aportació municipal de 19.000 rals.

Aquestes quantitats sumaven 185.228 rals; en faltaven, doncs, 79.732, que unànimement s'acordà que es liquidessin amb els arbitris sobre vi, aiguardent i carn durant el temps que fos necessari en el curs de l'any 1846: **que a más de los correspondientes al presupuesto ordinario se acostumbra a imponer para cubrir los precios de los substitutos** ⁽¹²⁾.

Queda clar que l'Ajuntament d'Olot recolzava el sistema de les substitucions a l'exèrcit dit popularment "comprar el soldat" i, a més a més, part del seu cost figurava al pressupost municipal. El que no sabem és què passava quan algun dels soldats no tenia mitjans per contribuir a l'aportació del grup d'afectats encara que fos proporcional als mitjans disponibles.

Per altra banda l'any 1845 tingué lloc la reforma tributària, que deixà el Cadastre de Felip V i adaptà el nou sistema de contribucions establert pel ministre Alexandre Mon, el qual modificaria la recaptació; el seu sistema o conceptes, volem dir.

EVOLUCIÓ

Fa 40 o 50 anys -just quan érem al servei militar- ningú no hauria pogut imaginar l'aparició de l'objector de consciència i, molt menys, de l'insubmís. O que es pogués arribar al quarter amb automòbil propi. Ara mateix hem recollit el criteri de tres dels partits polítics durant la campanya electoral de cara a les eleccions legislatives del 6 de juny passat: el PSOE, el PP i CiU. Només donaven el d'aquests grups.

Hi ha diferències entre ells, però en general tots apunten a una millora del servei. El PSOE parla de limitar al 50% el nombre de soldats de lleva i de reduir els contingents a 180.000 homes en compliment de l'acord parlamentari del juny de 1991. PP i CiU proposen un exèrcit format per voluntaris i professionals. PSOE i CiU consideren necessari que es realitzin

12. Vidal Forga, G. L'evolució social a Olot. Edicions municipals. Olot, Apèndix 17. 1986.

milliores a les casernes, i el PP fins demana compensació econòmica. PSOE i PP consideren que s'ha de facilitar la incorporació de les dones i que cal que es pugui escollir el lloc, el moment d'entrar al servei i la funció a exercir. El PSOE també proposa la realització de les guàrdies mitjançant una vigilància electrònica. Finalment CiU demana la revisió de les causes d'exclusió físiques, psíquiques i familiars, l'acceptació de l'objecció de consciència, àdhuc la sobrevinguda, i la igualació del temps de la prestació substituïtòria al servei d'armes (CiU) ⁽¹³⁾.

La professionalització i el voluntariat a l'exèrcit no són pas idees noves, però. A les Bases de Manresa l'any 1892, que promulgaven una autonomia catalana àmplia, total, s'hi establia la supressió de les quintes amb la facultat de col·laborar a la formació de l'exèrcit de l'Estat per mitjà de voluntaris o amb una aportació econòmica. El servei d'ordre públic era deixat a càrrec del Sometent i dels Mossos d'Esquadra ⁽¹⁴⁾.

Tot i les millores proposades la xifra de 180.000 homes a l'exèrcit per d'ací a quatre o cinc anys i la protecció per a la indústria de defensa nacional (de guerra, sense eufemismes), segons PP, i encara la compra, ara mateix, d'avions a Kuwait, que es desfan dels utilitzats a la guerra del Golf, ens situa a un nivell bèl·lic excessiu.

Lluny de nosaltres, molt lluny!, el deler profètic de trencar les espases per fer-ne relles i les llances per fer-ne falçs, perquè cap poble no agafarà l'espasa contra un altre ni s'entrenaran per fer la guerra ⁽¹⁵⁾.

13. Sanmartí, J.M.- "Un exèrcit que cada vegada serà més professional", *Avui*, 25.V.1993. p. 15.

14. Ferrer, M. *Del provincialisme al regionalisme*. R. Dalmau (Episodis de la Història) Barcelona. 1975. p. 40.

15. *Llibre del profeta Miqueas* 4,3.